

Види трудової діяльності та їх вплив на розвиток особистості дошкільника

До змісту трудового виховання сучасного дошкільного закладу входить ознайомлення дошкільників із працею дорослих та їх безпосередня трудова діяльність.

Сучасні наукові дослідження підтверджують, що вихователі необхідно цілеспрямовано ознайомлювати дітей із працею дорослих, оскільки це дасть можливість донести дошкільникам конкретні знання, створити уявлення про різні види праці, виховати у них повагу до людей і праці, бажання взяти участь у посильній роботі з дорослими.

Розрізняють такі **види трудової діяльності дітей дошкільного віку:**

господарсько-побутова праця (самообслуговування, трудові доручення (для колективу), **праця в природі** (куточок природи, колективна праця на городі, у квітнику), **художня праця** (робота з папером та картоном, робота з природним та штучним матеріалом, декоративне плетіння).

Ознайомлення дітей із будь-якою трудовою професією дає можливість показати їм значення кожного виду праці для всіх людей. Для нього вихователь проводить бесіди, спостереження, читання творів художньої літератури, екскурсії, дидактичні ігри, розгляд картин, демонстрацію фільмів. Кожен із цих методів має свою педагогічну цінність, доповнює один одного, тому використання всіх методів в їх взаємозв'язку, послідовному наростанні є необхідною умовою успішного навчально-виховного процесу.

Позитивний результат при ознайомленні дошкільників із працею дорослих буде лише тоді, коли вихователь буде сприяти набуттю знань про працю і вихованню поваги до людей праці.

Цілеспрямоване ознайомлення дошкільників із працею дорослих допоможе педагогам у розв'язанні багатьох освітніх питань, пов'язаних передусім із вихованням у дітей трудової спрямованості.

Особливості організації господарсько-побутової праці

Правильно організована посильна трудова діяльність виховує у дошкільників повагу до людей праці, формує елементарні трудові вміння та навички, самостійність, уміння виконувати трудові дії разом з іншими.

Саме завдяки участі у виконанні тих чи інших трудових завдань у дітей складається можливість дати самооцінку своєї праці, оцінювання інших дітей та формуються певні моральні якості.

Самообслуговування – це уміння дітей дошкільного віку самостійно роздягатися, одягатися, умиватися, тримати в чистоті свій одяг, прибирати після себе іграшки. Саме в **молодшій групі переважає цей вид праці**. Діти молодшої групи вже прагнуть до самостійності, але ще не мають умінь, навичок самообслуговування. Тому основним завданням вихователя є прищеплення дітям цього віку елементарних навичок самообслуговування: мити руки й обличчя, одягатися в певній послідовності, берегти особисті речі, акуратно їсти, спокійно поводитись за столом. А особливу увагу треба приділити вихованню інтересу до праці, бажання брати участь у виконанні тих чи інших доручень дорослого.

Господарсько-побутова праця в цій віковій групі має систематичний характер. Вихователь протягом року поступово ознайомлює дітей із працею дорослих у дитячому садку і вдома, розширює ці знання за допомогою художньої літератури, ілюстрацій, розповідей, спостережень.

Поглиблено працювати над проблемою впливу господарсько-побутової праці на розвиток особистості допоможе створене предметно-ігрове середовище, для якого необхідно придбати або виготовити інвентар для прибирання приміщень і ділянки, обладнання для роботи з тістом, для роботи в куточку природи. При цьому необхідно пам'ятати не лише про акцентування уваги на виконанні трудових дій дорослими, а й на їх значимості для всіх («Подивіться, як Світлана Миколаївна старанно вимила підлогу. Тепер в кімнаті стало чисто, і

ми зможемо проводити тут ігри»; «Старша медсестра принесла нам вітаміни та цілющий чай, аби ми не хворіли».)

У молодшій групі при організації господарсько-побутової праці необхідно пам'ятати, що діти спочатку виступають у ролі помічників вихователя та інших дорослих. Вихователь повинен уміло керувати їхніми діями, щоб привчити до взаємодопомоги і при цьому не забувати наголошувати на значенні їхньої праці. Адже для малюка праця починається з прибирання своїх іграшок, посильної допомоги дорослим. Дитина, щоб вона не робила, повинна відчувати радість власної причетності до справ дорослого. Будь-яка робота малюка повинна бути завершеною і обов'язково відзначена старшими, бо не тільки дорослі, а й діти потребують стимулу («Ми разом обладнали ігровий куточок для звірят. Усім подобається наша робота».)

Основними прийомами роботи вихователя мають бути: поради, зауваження, вказівки, педагогічна оцінка. Можна чергувати показ і пояснення («Роби, як я».) Не можна забувати і про культуру взаємин під час трудової діяльності («Подивіться, як Оля та Сашко сьогодні старанно розставили стільці. Вони допомогли один одному, тому і впоралися швидко».) Саме об'єктивна оцінка трудових дій дорослим відіграє важливу роль у формуванні моральних якостей молодших дошкільнят.

Із переходом дітей до середньої групи вихователь продовжує розвивати навички самообслуговування, але вже починає залучати до повсякденної посильної праці для колективу, а не тільки для себе. При цьому необхідно зацікавлювати дітей до старанного, акуратного виконання трудових дій. У дітей закріплюються навички й уміння доглядати за своїм одягом і т. д., набуті у молодшій групі. У середній групі до дітей посилюються вимоги щодо якості самообслуговування. Вироблення дітьми навичок трудової діяльності значною мірою залежить від їх застосування. Засвоєння дітьми навичок трудової діяльності значною мірою залежить від застосування тих чи інших методів і прийомів. У цій групі не обов'язково вдаватись до розгорнутих пояснень, а більше використовувати різноманітних життєвих ситуацій, бо саме вони будуть вимагати від дітей активних дій. («Оленко, допоможи Сергійкові зав'язати шапку, бо ти це добре вмієш робити».) Під час таких ситуацій формується і культура взаємин, а ще діти набувають практичний досвід взаємодії в колективі.

Починаючи з середньої групи, вводиться систематичне чергування дітей по їдальні та по підготовці до занять (у другій молодшій групі ці чергування організовувались з другої половини року на вибір вихователя, не обов'язково). Чергування доцільніше організовувати в парах, враховуючи індивідуальні особливості та рівень сформованості трудових навичок дітей. Саме під час господарсько-побутової праці (чергування) діти починають усвідомлювати свої обов'язки перед дітьми і дорослими, у них складаються правильні уявлення про користь їхньої праці за умови позитивної оцінки дорослого.

Діти старшої групи вже добре засвоїли послідовність режимних процесів, мають практичні навички та вміння, знають правила поведінки в групі. Перед вихователем теж постають інші завдання:

- збагачення знань дітей про різні форми взаємодопомоги;
- ознайомлення з різними способами вирішення різних ситуацій.

Увага дорослого у прищепленні навичок господарсько-побутової праці має бути спрямована на те, щоб діти поступово робили все самі, щоб навички самообслуговування були більш стійкими, адже саме ці навички стануть поступово життєвою потребою дитини.

Життєво необхідні види роботи дитина повинна сумлінно виконувати, причому братися за них за власним бажанням, а не тільки за вказівкою дорослого. Тому необхідно велику увагу приділяти закріпленню звички виявляти самостійність у ході самообслуговування, допомоги товаришу, виявляти турботу про них. Необхідно пам'ятати, що внаслідок постійних трудових дій формуються важливі моральні якості – турбота про колектив, бережливе ставлення до речей і до праці інших.

Особливістю організації господарсько-побутової праці старших дошкільників є її здебільшого колективний характер. Це ж передбачає від кожного учасника вміння попередньо

планувати роботу, працювати злагоджено, щоб досягти певних результатів. Така особливість робить побутову працю важливим засобом морального виховання. А ще набута самостійність допоможе дитині стати активною, акуратною, і надасть впевненості у нових умовах – у школі.

Для прищеплення навичок самообслуговування і господарсько-побутової праці вихователіві необхідно вдаватись до різних педагогічних прийомів залежно від вікових можливостей групи та умов проведення трудової діяльності.

Праця в природі

Цей вид діяльності має винятково важливе значення для розвитку дитини дошкільного віку, бо це єдина праця, в результаті якої діти виробляють матеріальні цінності – вирощують квіти, овочі.

Особливість цього різновиду праці полягає в тому, що діти мають справу з живими об'єктами: рослинами, тваринами.

Спираючись на сучасні наукові положення, які розкривають основу проявів дбайливого ставлення до природи, екологічний смисл знань про трудову діяльність людей, і враховуючи вікові особливості дітей елементи екологічного підходу до праці треба формувати вже у старшому дошкільному віці. Величезні можливості щодо цього містить безпосередня ДІЯЛЬНІСТЬ у куточку природи й на ділянці, де діти вчаться доглядати кімнатні рослини і ті, які висаджені й висіяні у квітнику, на городі, збирати вирощений урожай, турбуватися про порядок на території.

Програма передбачає, що старші дошкільники повинні не лише вміти виконувати певну дію, пов'язану з працею у природі, а й знати, навіщо це треба робити і як саме, щоб не завдати шкоди зеленим об'єктам.

У другій молодшій групі вихователь організовує спостереження дітей за працею дорослих у куточку живої природи, на городі, в квітнику. Лише після того, як діти навчаться бачити і розуміти, що і як робить дорослий, даються їм невеликі доручення. Вони мають індивідуальний, короткотривалий і простий за своїм змістом характер: насипати корм рибкам, полити рослини, посіяти насіння, посадити цибулю.

Більш різноманітною і систематичною є праця у природі з дітьми середньої групи. Вони щодня працюють у куточку природи та допомагають дорослим прибирати ділянку від листя, сухої трави, згрібають сніг під дерева і кущі, посипають піском доріжки, збирають насіння, листя, плоди.

Для дітей старшої групи завдання трудової діяльності ускладнюється відповідно до вимог програми. Старшого дошкільника цікавить не лише процес праці, а й її прямий результат і те, задля чого він працює, тобто головна мета, яка відбиває в ідеальному вигляді цей результат, його суспільне спрямування. Тому ефективність трудової діяльності значною мірою залежить від того, наскільки бажаний результат відповідає процесуальному моменту, мотиву, інтересу до нього.

Вихователь не лише повинен орієнтувати дітей на мету їхньої діяльності, але й розкривати її зміст, викликаючи інтерес до стану рослин у куточку природи, наділянці садка, прилеглій вулиці, щоб допомогти зрозуміти мету дій, усвідомити їх необхідність. У процесі роботи на ділянці та в куточку природи вихователь поступово підводить дітей до встановлення взаємозв'язків між явищами природи. Діти старшої групи систематично виконують обов'язки чергових, а також виконують роботу всім колективом і на кінець року вже самостійно доглядають за рослинами, пересаджують їх, висівають насіння.

Важливим емоційним фактором, який наближує дитину до мети діяльності, виступає результат її власних дій. Для того, щоб навчити старшого дошкільника бачити його в кожному конкретному виді праці, вихователіві необхідно використовувати прийом оцінювання цих дій як дорослими, так і самими дітьми. Такий стимул буде давати заохочувальна позитивна оцінка: «Ви сьогодні добре попрацювали, виполюючи у квітнику бур'ян. Тепер квіти краще ростимуть і швидше зацвітуть – наша ділянка стане ще красивішою». Така оцінка доцільна на всіх етапах виконання завдання. Оцінка зробленого самою дитиною повинна бути аналізуючою, її мета –

допомогти товаришеві, обґрунтувати свої дії. Важливо, щоб висловлена думка (і педагога, й однолітків) допомагала розкривати головну мету праці, її проміжні і кінцеві результати.

Усі види робіт у старшій групі проводяться протягом усього дня: вранці до сніданку, на прогулянці вдень і в другій половині дня.

Художня праця

Художня праця в дитячому садку практикується тільки з дітьми старшої групи.

Зі старшими дошкільниками вихователь визначає важливі завдання – розвивати самостійність, кмітливість, навчити дітей планувати свою роботу, ставити мету, переносити набуті знання в повсякденне життя. До змісту цього виду праці входить: виготовлення простих виробів із паперу в поєднанні з картоном, тканини, природного матеріалу.

До художньої праці потрібно залучати усіх дітей, виховуючи в них прагнення і бажання працювати. Під час роботи з різними матеріалами розвиваються дрібні м'язи рук, діти набувають навичок роботи з простими інструментами; дії з різними матеріалами цікаві і дають можливість виявити творчість; цей вид трудової діяльності має практичний результат.

Для художньої праці необхідні такі матеріали та інструменти:

- папір – пакувальний, газетний, для малювання, друкарський, цигарковий, фільтрувальний, промокальний, клейкий і т. д.;

- дерево – палички, шпильки, гілочки різних порід дерев, солома, бруски і т. д.;

- тканина – обрізки льняного полотна, ситцю, шовку, вата, мотузка, стрічки, нитки і т. д.;

- метал – алюмінієва фольга, тонкий, мідний дріт і т. д.;

- пластмаса – пакувальний матеріал, пінопласт, пробки і т. д.;

- дрібний додатковий матеріал – гудзики, скріпки, намистинки;

- природний матеріал – жолуді, каштани, листя, мушлі, солома, насіння і т. д.;

- а також: глина, пластилін, крейда, трафарети, ножиці, олівці, клей і т. д.

Під час художньої праці діти вчаться різати, клеїти, складати, зшивати, заплітати і т. д. Вони пізнають властивості матеріалів та відповідну до них техніку обробки і спосіб використання кожного матеріалу.

Трудові операції, які зможуть виконувати діти старшої групи

Трудові операції	Інструменти й обладнання	Матеріали	Приблизні продукти праці
Згинання		Папір, тонкий картон	Літаки, коробки, кошики, фігурки тварин, людей, сувеніри, ялинкові іграшки
Різання	Ножиці	Папір, тонкий картон, фольга, тканина, поролон	Сувеніри, прикраси, іграшки із циліндрів і конусів
Склеювання і вклеювання	Пензлик, серветка, клейонка, дощечка	Папір, картон, використаний матеріал, клей	Плоскі та об'ємні зображення машин, дерев, будівель
Нанизування		Дріт в оболонці, шпагат, папір, намистинки різної форми (з глини) і т.д.	Намисто, кулон, декоративні занавіски

Обробка декоративною анлікацією	Пензлик, серветка, клейонка	Папір, картон, готові об'ємні форми, використані промислові матеріали	Декоративні панно, коробки, шкатулки
Плетіння	Різноманітні станочки	Нитки, папір, шпагат	Закладки, килимки, фігурки людей

Перш ніж навчати старших вихованців працювати з різними матеріалами, вихователі необхідно всебічно вивчити і проаналізувати знання, навички кожного. Діяльність педагога повинна спрямовуватись на висвітлення таких головних питань: послідовність навчання дітей працювати з деревиною, тканиною; виготовлення виробів із паперу, картону і з природного матеріалу; організація діяльності дошкільників, які не зайняті художньою працею; форми залучення дітей до роботи.

Організації безпосередньої трудової діяльності дітей передуює певна підготовча робота: практикуються екскурсії, спостереження за працею дорослих, відвідування виставок, бесіди, розглядання предметів, зразків.

Один із дієвих методів впливу на дитину – правильне оцінювання її роботи, дається вона по-різному, залежно від характеру виробу, але завжди береться до уваги виховний вплив праці. Враховується, як працював малюк: охоче чи байдуже, старанно чи недбало, чи завершив він справу. Щоб підвищити інтерес дошкільників до художньої праці вихователі пояснюють суспільне значення її результатів, чітко визначають мету, а з часом пропонують дітям самим вирішити, як можна використати виготовлене. Для розширення знань про властивості матеріалів, призначення інструментів, про трудові професії і виробничі процеси використовуються художні твори, народні прислів'я і приказки, загадки, потішки, проводяться тематичні бесіди